

УДК 339.92

Левківський В.В., аспірант

Чернігівський національний технологічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У статті досліджено та охарактеризовано теоретичні підходи щодо визначення понять «потенціал» та «економічне співробітництво». Запропоновано авторське трактування потенціалу економічного співробітництва та визначено його структуру. Обґрунтовано, що потенціал українсько-китайського економічного співробітництва наразі не розкриває весь комплекс дій, які відбуваються між двома країнами. Вказано на необхідність значної активізації двостороннього торговельно-економічного співробітництва, пошуку нових форм українсько-китайської співпраці.

Ключові слова: потенціал, співробітництво, економічне співробітництво, потенціал економічного співробітництва, торговельно-економічна співпраця, Україна, Китай.

Levkivskyi V.

THEORETICAL PRINCIPLES OF RESEARCH OF THE PROBLEM OF REALIZATION OF POTENTIAL OF UKRAINIAN-CHINESE ECONOMIC COOPERATION

The article studies and describes theoretical approaches to definition of the concepts of «potential» and «economic cooperation». The author's interpretation of the potential of economic cooperation is proposed and its structure is determined. It is proved that the potential of Ukrainian-Chinese economic cooperation still has not disclosed the whole set of actions that occur between the two countries. The need for significant intensification of bilateral trade and economic cooperation, as well as for search of new forms of Ukrainian-Chinese cooperation is pointed out.

Key words: potential, cooperation, economic cooperation, potential of economic cooperation, trade and economic cooperation, Ukraine, China.

Левковський В.В.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНСКО-КИТАЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

В статье исследованы и охарактеризованы теоретические подходы к определению понятий «потенциал» и «экономическое сотрудничество». Предложена авторская трактовка экономического потенциала сотрудничества и определена его структура. Обосновано, что потенциал украинско-китайского экономического сотрудничества пока не раскрывает весь комплекс действий, которые происходят между двумя странами. Указано на необходимость значительной активизации двустороннего торгово-экономического сотрудничества, поиска новых форм украинско-китайского сотрудничества.

Ключевые слова: потенциал, сотрудничество, экономическое сотрудничество, потенциал экономического сотрудничества, торгово-экономическое сотрудничество, Украина, Китай.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. З погляду збереження традиційних торговельно-економічних зв'язків між Україною та Китайською Народною Республікою (КНР) найбільш показовим є окреслення основних проблем та дослідження механізмів реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва. Історія відносин двох держав свідчить, що Україна завжди розглядала українсько-китайські відносини як важливий напрямок своєї зовнішньоекономічної політики. Потенціал китайської економіки на сьогодні суттєво виділяється у світовому господарстві, що може значно впливати на розвиток вітчизняної економіки. У свою

чергу, Україна є привабливою для КНР, оскільки володіє низкою технологічних та науково-виробничих можливостей. Виходячи із значущості вищевикладеного, вважаємо дослідження проблем реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва актуальним.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження теоретичних проблем українсько-китайського економічного співробітництва набуло розгляду в працях таких вчених, як В.Андрійчука, В.Голод, А.Гончарука, І.Івашук, З.Макогін, О.Олійника, Ю.Пахомова, І.Погорелової, А.Румянцева, А.Філіпенка, О.Шниркова, Є.Ярошенка та ін.

Серед останніх публікацій варто виділити статті В.Голод, в якій досліджується китайська інвестиційна експансія з точки зору перспектив розвитку відносин з Україною [4], З.Макогін, в якій аналізується вплив надмірної експансії китайських товарів на український ринок [12], І.Погорелової, яка присвячена історії становлення та розвитку українсько-китайських відносин [13], В.Рогового, в якій розглядаються перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин [14], тощо.

Незважаючи на існуючі теоретичні та практичні напрацювання щодо українсько-китайської економічної співпраці, вивчення наукової літератури виявило відсутність трактування сутності потенціалу економічного співробітництва, а також єдиного підходу до аналізу проблем реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва. Тому існує необхідність дослідження питань щодо уточнення сутності потенціалу економічного співробітництва та активізації економічного співробітництва між Україною та КНР.

Цілі статті. Мета статті полягає у подальшому розвитку існуючих теоретичних і концептуальних підходів до визначення сутності поняття «потенціал економічного співробітництва та розкритті проблем реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічне співробітництво України з Китайською Народною Республікою є однією з важливих зовнішньоекономічних складових стратегії розвитку національної економіки. Завданням нашої держави на цьому напрямі є підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності України та реалізація конкретних проектів двостороннього співробітництва. Значна зацікавленість України та Китаю в економічному співробітництві характеризується наявністю невикористаного потенціалу.

У вітчизняній літературі, присвяченій проблемам двосторонньої співпраці, дотепер ще не достатньо повно опрацьоване питання про потенціал економічного співробітництва як економічну категорію. Отже, для визначення відповідного теоретичного апарату, необхідного для всебічного дослідження та аналізу потенціалу економічного співробітництва, а також особливостей даного явища, ми вважаємо за необхідне дослідити обидва терміни: потенціал та економічне співробітництво.

Наразі дослідники відзначають, що поняття потенціалу в економіці все ще знаходиться в стадії обговорення, серед вчених не досягнуто взаєморозуміння і єдності поглядів на економічний зміст даної категорії, відсутні і загальноприйняті формулювання її визначень.

Потенціал – це багатоаспектна економічна категорія, яку необхідно розглядати як системне, комплексне поняття. Саме слово «потенціал» походить від латинського «*potentia*» й означає міць, силу, можливість. У широкому розумінні потенціал – це засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь

завдання [15, с.1058]. Таке трактування містить в собі два аспекти: наявність ресурсів і цільову спрямованість їх використання. У загальному значенні потенціал розглядається як «ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь» [7, с.96].

На думку окремих дослідників, наукова категорія потенціал визначається як сукупність наявних засобів, можливостей для діяльності [9, с.484.], або як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в якій-небудь галузі [1, с.1087.]. Такий підхід характеризує потенціал як реальний факт, з одного боку, і як реалізацію потенційних можливостей в майбутньому – з іншого.

Сучасні економісти для характеристики потенціалу досліджують питання про співвідношення понять «потенціал», «ресурси», «резерви» і «можливості». Даний підхід дає можливість виділити кілька рівнів прояву потенціалу, відобразити його з різних боків. Так, потенціал визначає минуле з точки зору відображення сукупності властивостей, нагромаджених людиною, які обумовлюють його здатність до якої-небудь діяльності. У цьому значенні потенціал виступає як ресурс. Потенціал, що відображає сьогодення з точки зору практичного застосування і використання наявних здібностей, набуває значення резервів. А потенціал, що орієнтований на розвиток, приймає значення можливостей [5]. Беручи до уваги такий підхід, можна визначити потенціал як сукупність здібностей, запасів, джерел, ресурсів, які можуть бути приведені в дію та використані для вирішення якого-небудь завдання, враховуючи при цьому його минуле, теперішнє і майбутнє значення.

Окремі науковці термін потенціал тісно пов'язують з поняттям ресурси. Тотожність цих понять вони пояснюють тим, що і ресурси, і потенціал одночасно є як результатом діяльності суб'єкта, так і умовою її продовження [11]. Крім того, такий підхід дає змогу застосувати його як до різних об'єктів діяльності, так і до різних галузей, сфер діяльності. Разом з тим, на нашу думку, таке ототожнення не є правильним, оскільки ресурси мають явні функціональні можливості, а потенціал – це додаткові, невикористані можливості того самого ресурсу. Тобто поняття потенціал набагато ширше, ніж ресурси.

Достатньо повним є визначення С.В.Мочерного про те, що потенціал – це наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використовувати для досягнення поставленої мети [10, с.13]. Поява такого трактування пояснюється важливістю визначення можливих джерел залучення ресурсів.

Цікавим є визначення поняття потенціалу через застосування процесного підходу [17]. У даному випадку потенціал ототожнюється з Процесом, який трансформує Входи і Виходи під впливом Управління і за допомогою певного Механізму. Тобто потенціал може бути виражений через його складові, такі як Вхід, Вихід, Управління, Механізм.

На Вхід надходять певні об'єкти, які господарською системою опрацьовуються. При виконанні Процесу на Виході отримують передбачувані результати. Правила, за якими здійснюється Процес, визначаються як Керування, а ресурси, що необхідні для реалізації Процесу, позначаються як Механізм. Грунтуючись на системному аналізі теоретичних та інституціональних характеристик потенціалу за їхніми елементами і подальшій композиції інтегральних елементів, автор синтезував селективне і узагальнене поняття потенціалу. Потенціал, на думку О.Чаленко, повинен визначати досконалість складових елементів Процесу та їх синергетичних взаємодій [17, с.35].

Наведене визначення містить деякі положення, що мають, на наш погляд, істотне значення для побудови методології дослідження потенціалу економічного співробітництва як економічного явища. По-перше, потенціал, який визначається процесним підходом, включає широке коло чинників, що значно розширює трактування його сутності. По-друге, розкладання потенціалу на складові елементи дає

можливість визначити результати реалізації самого потенціалу. По-третє, використання потенціалу завжди має цілеспрямований характер на досягнення певних цілей. Однак така методика визначення потенціалу, на нашу думку, не позбавлена недоліків. Зокрема, ця дефініція не визначає кількісної залежності між складовими елементами даного процесу. Оскільки складові потенціалу не є величиною сталою, а змінюються під впливом різноманітних чинників, то з метою глибшого вивчення закономірностей розвитку подальшого дослідження потребують складові елементи кожного потенціалу.

Дослідження поняття потенціалу свідчить, що, незважаючи на окремі відмінності у визначеннях різних авторів, потенціал слід розуміти як наявні засоби, запаси, джерела, здатні бути мобілізованими, використаними для досягнення визначених цілей, вирішення певних завдань.

Враховуючи вищевикладений опис потенціалу в цілому, а також зважаючи на ту обставину, що економічне співробітництво є тим об'єктивним процесом, який забезпечує використання в спільній діяльності ресурсів та можливостей для виконання певних завдань, перейдемо до трактування поняття економічне співробітництво.

Для визначення дефініції категорії «економічне співробітництво» проаналізуємо термін співробітництво. Як зазначено у Вікіпедії, співробітництво – це спільна з ким-небудь діяльність, спільна праця для досягнення мети [16]. Більшість дослідників розглядають співробітництво в категорії спільної діяльності. Так, наприклад, О.Гош зазначає, що співробітництво треба розуміти як вільну, добровільну, дружню спільну працю учасників економічного процесу [6, с.92]. Досить схоже визначення дає і О.В.Вотченікова, вважаючи, що співробітництво – це спільна діяльність держав, спрямована на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей [2, с.20-21].

Найбільш вдало формулюється сутність цього терміна Л.П.Гардоцьким, який зазначає, що співробітництво означає цілеспрямовану і постійну, спільну і узгоджену, широку за масштабами і різноманітну за формами та напрямками діяльність, яка стосується загальних інтересів держав, що співробітничать [3, с.62]. Вважаємо досить вдалим це визначення, тому що воно враховує різні сторони спільної діяльності, різні її форми та напрямки.

Порівняльний аналіз точок зору авторів, які займаються дослідженням співробітництва, показав, що поняття співробітництво можна охарактеризувати такими основними ознаками: по-перше, як діяльність двох або більше країн; по-друге, як діяльність, що носить характер спільних узгоджених та скоординованих дій; по-третє, як діяльність, що спрямована на досягнення спільних для держав-учасниць завдань та мети. Отже, співробітництво – це певна спільна діяльність, яка спрямована на виконання якихось завдань, в яких зацікавлені всі сторони.

З урахуванням загальних визначень потенціалу та економічного співробітництва, потенціал економічного співробітництва пропонується розглядати як сукупність ресурсів, економічних можливостей, що можуть бути використані в спільній діяльності для досягнення поставлених цілей. Тобто потенціал економічного співробітництва є узагальненою кількісно-якісною оцінкою наявних ресурсів, якими володіє країна і які використовуються для забезпечення її економічного і соціального розвитку.

Структура потенціалу економічного співробітництва – це відносно стійкий спосіб організації елементів даного потенціалу, що розкриває його будову, елементний склад, умови формування та джерела розвитку, напрями використання. Це складна система, яка забезпечує функціонування та розвиток даного потенціалу.

На підставі викладеного структуру потенціалу економічного співробітництва можна представити в наступному вигляді (рис.1).

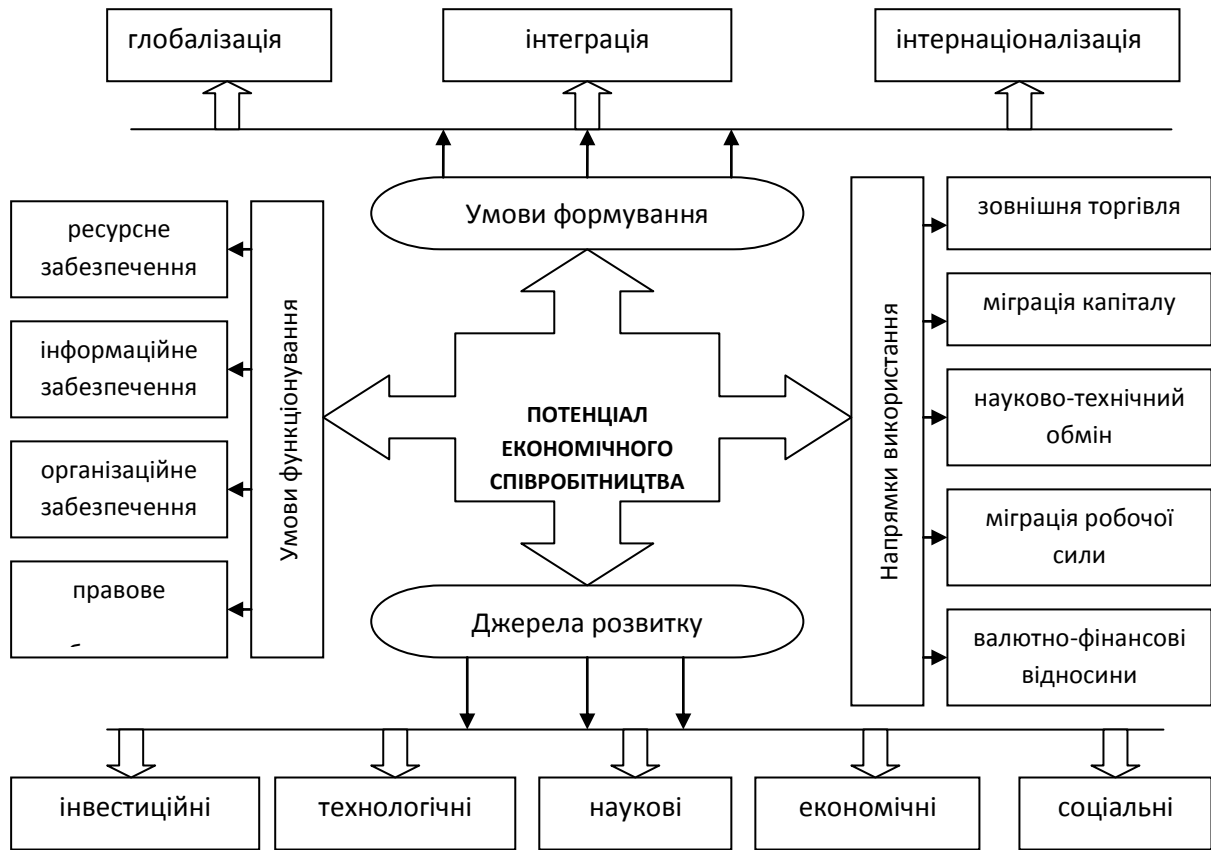

Рис. 1. Структура потенціалу економічного співробітництва (розроблено автором)

Всі ці складові потенціалу економічного співробітництва мають у повній мірі виконувати притаманні їм функції, що забезпечить досягнення поставлених цілей із взаємною вигодою для взаємодіючих сторін. Потенціал економічного співробітництва визначає спроможність держави до співпраці з іншими країнами у визначених галузях економіки.

На сьогодні потенціал економічного співробітництва двох країн (України та КНР) залишається недостатньо реалізований, має місце нерівномірне співвідношення наявного потенціалу та результативних наслідків в економіках обох країн.

Одним із головних напрямів використання потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва є співпраця в торговельно-економічній сфері. За даними Держстату України, за 2015 р. обсяги зовнішньої торгівлі України з КНР скоротились на 23,5% від рівня 2014 р. і становили 6,2 млрд дол. США. Рівень українського експорту до КНР за 2015 р. становив 2,4 млрд дол. США, а рівень китайського експорту до України – 3,8 млрд дол. США [8]. Така динаміка експортно-імпортних операцій свідчить про те, що збільшення товарообігу відбувається за рахунок зростання імпорту в Україну китайських товарів і послуг. Негативне торговельне сальдо для України у 2015 році складало 1,37 млрд дол. США.

Існуючу асиметрію співробітництва необхідно змінювати. Україна має широкі можливості у сфері сучасних технологій, агропромислового комплексу, машинобудуванні, літакобудуванні, що можуть сприяти розвитку передових галузей китайської економіки. На сьогоднішній день в умовах російської агресії, економічної війни Російської Федерації проти України наша держава змушена шукати нові ринки збуту високотехнологічної продукції. У цьому контексті необхідно активізувати співпрацю в таких напрямках як важке машинобудування, космічні технології, військово-технічне співробітництво. З іншого боку, Китай, маючи значний запас

інвестицій, виробничі та науково-технологічні можливості, може значно впливати на розвиток та модернізацію окремих галузей української економіки.

Перспективним напрямком у реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва може бути участь України в реалізації китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» («Економічний пояс Шовкового шляху»).

Потенціал України як транзитної країни може бути використаний Китаєм та Європейським Союзом (ЄС) для розбудови логістичного коридору між КНР і Європою. У цьому контексті Україні слід активно долучатися до ініціатив нового глобального центру сили. Участь України у цьому проекті сприятиме не лише економічному зростанню, а й вирішить питання національної безпеки, оскільки, ставши частиною транснаціонального економічного поясу, Україну потрібно буде оберігати від зазіхань на суверенітет і територіальну цілісність [14, с.108].

Наразі Китай активізує співпрацю з країнами Центральної та Східної Європи у форматі «16+1». У зв'язку з цим Україні також необхідно приєднатися до цього формату співробітництва як країні, асоційованій з ЄС. З огляду на реалізацію потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва цей напрям є особливо важливим. Зокрема, потенціал України значно прискорить торгівлю між ЄС та Китаєм, а з іншого боку, таке співробітництво сприятиме модернізації та розвитку логістично-транспортної системи України.

Висновки. Виконане дослідження дозволяє зазначити наступне. По-перше, потенціал українсько-китайського економічного співробітництва відображає здатності двох країн як суб'єктів системи міжнародних економічних відносин мобілізувати, максимально ефективно використовувати ресурси для реалізації спільних проектів. Але на практиці він реалізується недостатньо. Гальмується розвиток українсько-китайських взаємин в більшості українською стороною. По-друге, Україні варто активізувати взаємодію з Китаєм, проявляючи інтерес до китайських ініціатив, до побудови спільних інфраструктурних проектів. Відтак необхідно розробити механізми реалізації потенціалу українсько-китайського економічного співробітництва, які б дали змогу значно поглибити економічну співпрацю у пріоритетних напрямках і забезпечили б найбільш плідні результати для обох країн.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел.– К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007.– 1736 с.
2. Вотченікова О.В. Міжнародне митне співробітництво як стратегічний напрям макроекономічного розвитку України / О.В. Вотченікова // Торговля і ринок України: темат. зб. наук. пр. Вип. 32 / Голов. ред. О.О. Шубін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – С.19-24.
3. Гардоцкий Л.П. Международное сотрудничество по уголовным делам / Л.П.Гардоцкий // Законность. – 2009. – №6. – С. 61-63.
4. Голод В. Китайська інвестиційна експансія: перспективи розвитку відносин з Україною [Електронний ресурс] / В.Голод // Китаєзнавчі дослідження. – 2012. – Т.2. – С.38-44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kytdosl_2012_2_8
5. Горшенин В.П. Управление инновационным потенциалом персонала корпорации: автореф. дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05 / В.П. Горшенин. – Челябинск, 2006. – 42 с.
6. Гош О. Про економічну сутність понять «співробітництво» і «партнерство» / О.Гош // Економіка України. – 2012. – №5. – С.91-95.
7. Гришина Л.О. Оцінка економічного потенціалу регіону при формуванні стратегії його розвитку / Л.О.Гришина, Г.В.Єфімова, Н.В.Гришина // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». – 2011. – №19. – С.95-101.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський): навчальний посібник для студентів / Л.М.Алексеєнко, В.М.Олексієнко. – Тернопіль: Астон, 2003. – 672 с.
10. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол... С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
11. Лукинов И.И. Аграрный потенциал: исчисление и использование / И.И.Лукинов // Вопросы экономики. – 1988. – №1. – С. 10-18.
12. Макогін З.Я. Дослідження впливу надмірної експансії китайських товарів на український ринок [Електронний ресурс] / З.Я. Макогін // Економіка та держава. – 2011. – №2. – С.76-78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_2_20

13. Погорелова І.С. Сучасні українсько-китайські відносини: історія становлення та розвитку [Електронний ресурс] / І.С. Погорелова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Історичні науки. – 2010. – №19. – С. 80-89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlui_2010_19_10
14. Роговий В.Г. Перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин / В.Г.Роговий // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2016. – №2 (76). – С. 106-110.
15. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. – 4-е. изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с.
16. Співпраця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Співпраця>
17. Чаленко О. Про невизначеність поняття «потенціал» в економічних дослідженнях / О.Чаленко // Економіка України. – 2012. – № 5. – С. 32-40.

Рецензент д.е.н., професор Ільчук В.П.